

БУДІВНИЧИЙ СОБОРІВ НАШИХ ДУШ

(сценарій літературно-музичного вечора, присвяченого 95-річчю від дня народження
Олеся Гончара)

Підготувала А. Сидор – завідувач
бібліотеки № 4 м. Коломия

На сцені портрет митця та великими літерами написана цитата: «Бережімо собори наших душ» (О. Гончар).

Сцена прикрашена символами України, квітами. В залі оформлена книжково-ілюстративна виставка «Речник Соборності».

Звучить мелодія пісні «Україна»

сл. і муз. Т. Петриненка

Читець: Коли цвітіння настає пора,
Коли весна смичком струмка заграє,
Тоді ми з днем народження вітаєм
Славетного Олеся Гончара!
Олесь Гончар – сумління України,
Любов пречиста.
Пісня і зоря,
По духу вірний правнук Кобзаря,
Великий син великої родини.
Він наш увесь
Він твій митець і мій.
Улюбленець українського народу.
Він – втілення думок його і мрій,
Палкий поборник правди і свободи.
Він порохом важких доріг пропах.
Він – із тривоги і болю,
Весь – неспокій!
Його душа – мов Тронка у степах,
Його душа – Собор надій високих!
Ущух Циклон.
Та вогник – пломенить!
І Бригантина в мандри вирушає,
До Берега Любові завертає
Де майстер і тривожиться, й не спить!
Бо вже ж весна на кобзі сонця грає...
Вся Україна славить і вітає
Свого співця – Олеся Гончара!
Д. Кононенко «Мов тронка у степах»

Ведуча: Великі простори життя України. Є такі імена, без яких важко уявити собі літературу, як весну – без пролісків, без перших березових бруньок, так і сучасну українську літературу – без теплоносного імені Олеся Гончара.

Олесь Гончар... Письменник, який незмінно стоїть в авангарді української літератури, суспільної думки нашої доби. Йому притаманна найвища відповідальність перед епохою, народом, своїм словом. Найкращі, наймиліші барви і тони рідної України бринять у художніх творах письменника. Повсякчас звучить у них симфонія драматичної національної історії, відчуття кровної приналежності до свого талановитого і

працьовитого народу. Народжений у 1918-му, коли Україна виборювала незалежність. Сиротою-підлітком звідавши жахливіші муки й видива голодомору 33-го року. Молоді, студентські крила він підставив під мінометну чергу найбільшої світової війни, він у 28 літ став живим класиком, перейшовши вогонь, воду й мідні труби слави. А далі перетертий на жорнах задрісних зубів і постійно конвойований тоталітарною системою, принижуваний, ранимий, але уважний до всього і всіх – він тільки відкривається нам у всій своїй повноті.

Читець: В наших душах слово правди сіяв,
Закликав проснутись нищих сплюх...

Не відійде, не позеленіє
Його образ, його світлий дух!
Буде він собором височіти
На далекі і близькі світи,
І нова Україна свіжі квіти
Не забуде сину принести.
Він для неї пильнував на чатах,
Гідність боронив її всякчас,
Слово Гончара золотокриле
Надихатиме на творчість нас.

П. Ротач. «Золотокриле слово Гончара»

Ведуча: Є неспростовна прикмета у кожного великого таланту: потужне силове поле духовності, краси, що формується творчістю митця та самою його особистістю. Коли подумки або вголос вимовляєш ім'я Майстра, пульсування цього силового поля відчуваєш неодмінно. І ось ми входимо у поле Олесь Гончара, що витворилося вже понад чотири десятки років тому поглиблюється і набуває нових ознак. Яке найперше враження воно справляє? Безліч разів пропонувалася відповідь на це запитання, і майже завжди на передній план виступали два естетично забарвлені поняття – світло і чистота. І як не погодитися з цим, коли й справді – стільки сонячного світла спадає на нас, як тільки розкриваємо Гончаревий твір. Світло мудрості, любові, надії... Недарма один з найкрасивіших героїв письменника кінооператор Сергій Ткаченко з роману «Циклон» сприймає світло як дивовижний, найблагородніший вид матерії, вияв її найдосконаліший, вважає його вершинним самовиявом природи, її шедевром. І водночас не може не полонити сяйво чистоти, що надаючи особливої шляхетності творам прозаїка, мислиться ним, як єдино природний стан людської душі, як найцінніша ознака помислів і вчинків. Якби існував спосіб виміряти ступінь чистоти, якою наділяють письменники своїх героїв та яку несуть своїм читачам, то знову ж таки, одним з найбільш спраглих до чистоти у широкому розумінні цього поняття був би названий також він – Олесь Гончар.

Читець: Ці – майже п'ятдесят нетлінних літ

Ви, нації, і захисник і цвіт,
Світ дотикали словом Україно,
Зціляли в тому світові людину.
І стане змоги прорости в прийдешнє...
То терну сивина, то сік черешні,
То терпко, а то солодко творити...
І образи, немов дереворити,
В «Соборі» і на всім життєвім крузі –
Он в німбі золотому вірні друзі,
А там... ой, там страшна прощальна злива –
То Україна, Вами скрізь щаслива
Ридає поміж Байкові хрести
На люд, що прагне в завтра прорости.

*Л. Власенко «З вінка сонетів»
Музичний номер «Мелодія» М. Скорика*

Ведуча: Слухаймо ж Олесь Гончара, який від чистої молоді душі проспівав у літературі свою першу пісню любові і на схилі літ, молодий духом, відлетів у небеса з лебединою піснею на вустах. Слухаймо уважно його соборне слово, віщий голос тронки в українському степу. Слухаймо ж душею, і, може, відкриється нам велика таїна, яку він залишив нам, сущим і прийдешнім, у дивному-предивному чарі-слові. Він стукав у груди України і будив її словом, що йшло від сонця, падало дощами на рідну землю і, дасть Бог, проросте буйним колосом і засвітить нам коло серця України. Він навіть смертю своєю, на останній путі у вічність, зібрав усіх і заповітно прошептав, як молитву: «Бережіть Україну».

*Музичний номер «Господи, помилуй нас».
сл. і муз. Т. Петриненко*

Ведуча: Друга світова війна була для письменника суворою школою життєвого досвіду. Вона палила землю, сади і людей. Її дорогами воїн Олесь Гончар і ніс із собою найбільший скарб, який зміг зберегти для рідної сторони, – «Й мою любов і серця кров, і трепетні пісні». А зараз пропонуємо вам послухати вірш, написаний 1944 року в Трансільванії.

Читець: В країні скелястій, країні убогій,
У горах високих, найближче до Бога,
Де жити не хочуть і сірі тумани,
Де тільки гуляють вітри, та бурани,
Та гір цих самотніх самотня цариця
У небі ясному кружляє орлиця, -
Сьогодні, як видиво рідних степів,
Тебе я на скелі зустрів.
Косинка біленька, з пакетами сумка,
Подряпані руки в засохлій крові.
Втомившись, присіла, сухар собі хрумка,
Як білка горіхи гризе лісові.
Дивлюся на тебе, а бачу Україну,
Сміюся до тебе, а плачу в душі.
Усі мої втрати, і болі, і тайни
Ти в сумці принесла в ці гори чужі.
П. Магас «Землячка»

Ведуча: Йшов до людей, до рідної хати, до України. Йшов у снах, у слові, в пісні, мріях і листах, йшов через фронти і чужі країни. І цей синівський порив любові було почуто крізь оглушливу завірюху війни, а щаслива дорога привела воїна Олесь Гончара додому. В його речовому мішку, як душевна перепустка, лежали написані між боями фронтові поезії, а між ними і думи про Україну.

Читець : Здрастуй, мій сонячний краю,
Ти снишся мені і тут,
Серцем щодня я літаю
До тебе, за бистрий Прут.
Як пишуть листи солдати,
Тужливо стає мені.
Кому ж мені писати,
Якій догукнути рідні?
Той – мамі, а той – дружині,

Той – сестрам, а той – братам.
А я пишу – Україні! Сонцю її і степам,
Сивим, як згадки, могилам,
Що тонуть в імлі голубій,
Шляхам, окутаним пилом,
Якими пішли у бій.
Бачу далекі вершини
В тумани повитих Карпат.
Може, моя то Україна
Біліє черідкою хат?
Слово, в бою огрубіле,
У тому краю забрини,
Де вишні в убранні білім
Мене виглядають з війни.
П. Магас «Думи про Батьківщину»
Музичний номер «Вечірня пісня»
сл. В. Самійленка, муз. К. Стеценка

Ведуча: Димом боїв ще пахла солдатська шинеля, а пам'ять про полеглих побратимів будила совість, фронтова клятва над їх могилами стукала в серці: «Якщо залишуся живим – напишу». Душі їхні світили письменникові слова правди і доброти – народжувалася епопея – дума „Прапороносці”. Писав її Олесь Гончар у тісній «времянці» рідної сестри Олександри, писав удома, в Україні, яка в роки війни горіла в огні, писав про її синів і дочок, прапороносців честі великого народу. Час коригує наші вподобання й симпатії, і «Прапороносці» продовжують осявати душу все нових і нових поколінь читачів чистим світлом людяності і доброти, створюючи мікроклімат високої духовності, по-особливому висвітлюючи найголовніше – Людину.

Ведуча: Роман Олеся Гончара «Собор» ішов до читачів майже 20 років. Як же це могло статися? А було це в той час, коли оброслий мохом всевладний радянський чиновник одним розчерком пера міг приректи художній витвір літератури чи мистецтва на замовчування, знищення, духовну смерть. Такою була доля «Собору» Гончара – твору, сповненого великого гуманізму, краси, щирого вболівання за збереження навколишнього середовища і чистоту людських душ. У центрі роману, як серед степу широкого, височів собор – пам'ятка стародавньої козацької архітектури. Двоє закоханих біля собору спиняться, повільно обійдуть довкола нього, і він їм буде наче обертатися навколо своєї осі, виринаючи все новими банями, більшими та меншими, яких є безліч. Навколо собору розвиваються всі події. Роман густо населений, та все ж виділяється. З особливою любов'ю написаний автором робочий рід Баглаїв, чия тяжка і почесна праця на металургійних комбінатах, біля гарячих печей, стала сімейною традицією. Складна доля в Ягора Картатого, колишнього махновця, потім заводського горнового, а нині пенсіонера. З душевним болем читаємо про те, як склалося життя Єльки-Оленки, дівчини-сироти, скільки випробувань лягло на її тендітні плечі. Читаймо «Собор». Він сповнений жорстокої правди і водночас віри в людину. Він вчить любити свою історію.

Читець: Не видно облупленості, іржі на банях, ніч скрадає на ньому всі травми часу. Навколо вирують пристрасті, ламаються списи в щоденних баталіях... а він стоїть, думає свою одвічну думу.

...Поглядом болю і туги востаннє дивилися на нього розширені очі дівчат-полонянок, коли їх тисячами гнали мимо собору в Німеччину. Ридання чув і крики надій, і залізні гуркоти війни, і її, ще страшнішу тишу... Все він бачить і бачив усе... Чи береже він у собі відгомін життя невмирущого, мигтіння списів запорозьких, різноголосся ярмаркового люду, жарти циганські...

Повен, повен свого! Темрявою ночі окутаний, зірок дістає шоломами своїх бань крутолобих ...В такий час од світла враз вирине з темряви ночі собор. І коли багряніє, дихає небо по всьому Наддніпров'ю, стоїть серед заводського селища весь освітлений, парусно-повний і чистий, як тоді, у минувшині, коли вперше тут виник, випарувався з душі своїх мудрих і дужих майстрів.

П. Ніншовський «Мовчить собор»

Ведуча: У жовтні далекого 1990 року в столиці Америки Вашингтоні, у фешенебельному Хілтон-готелі, розташованому неподалік від пам'ятника Тарасові Шевченку та Білого дому, відбувався XXII Міжнародний науковий з'їзд Американської Асоціації з розвитку славістичних студій. У рамках з'їзду була окрема міжнародна конференція «Людина і її місія у творчості Олесь Гончара». Доктор філософії та президент університету Ла Салль з Філадельфії П. Елліс, пошанував Олесь Гончара у своєму слові як провідного прозаїка України та одного з передових письменників нашого часу, котрий своїми творами тобто «шедевром» – Собором спричинився до кращого міжнародного порозуміння". І ще було сказано про цей же твір вченим Мартою Гарнавською: «Якби цей роман вчасно з'явився в англійському перекладі, він викликав би в Америці сенсацію: так глибинно відтворено тут «екзотику» радянського суспільного ладу та викрито національне знищення». Вслухаючись у ці промови, неможливо було не проїнятися думкою: а чи все знаємо в Україні про свого письменника, як і про літературу в цілому. Отож, кажучи про національний зміст Гончаревої діяльності, найперше слід акцентувати на такому: починаючи від шістдесятих років, письменник став однією з опор українського національного відродження. З його творчості черпають стійкість інші, з його віри зміцнюють віру власну..

«Бережімо собори наших душ!» Ці слова великого сина української нації, класика нашої літератури Олесь Гончара є найсвятішим заповітом українцям сущим і їхнім нащадкам. Все, що створив Олесь Гончар, залишилося для майбутнього. Його твори – це наше духовне багатство, вірні друзі в дитинстві, юності, і в зрілості. Вони підтримують віру в справедливість і доброту. На них виростили й виростатимуть нові покоління. Великий майстер узяв у вічній вирій тільки самого себе. Але цього виявилось так багато, що всі, хто його любив, одразу відчули, як порожньо стало у світі. Та не журімося, він з нами: у промінцеві зорі, в чорній ягідці пасльону, в сміхові й сльозі, в пісні й любові.

Музичний номер «Чуєш, брате мій»

сл. Б. Лепкого, муз. Л. Лепкого

Ведуча: На 77-му році життя перестало битися велике серце великої Людини. Не стало Олесь Гончара. Пішов з життя талановитий письменник і палкий патріот України, який віддав виборені нашою державою права бути незалежною.

Читець: Згасла зоря Гончарева земна –

Загорілася небесна!

Правдою, совістю світиться нам

Людина, щира і чесна.

Світло її не дає збайдужіть –

Будить, окрилює, кличе

В праці, красі і гармонії жить...

Всміхнене, рідне обличчя.

Світиться ніжно і мудро мені –

Батька, Учителя,

Друга...

Сяє зоря Гончара у вікні,

О! – відступається туга...

В. Олійник «Гончарева зоря».

Ведуча: Олесь Гончар ще до кінця не прочитаний. Перечитуючи його твори, щоразу відкриваєш щось нове. Скільки в них мудрих філософських узагальнень і підтексту! Майбутнім поколінням письменник відкриває правду минулого. Новели «Кресафт», «Чорний яр», «Геній в обмотках» оголять для нас облудність гасла тоталітарної системи: «Все для блага людини». Твоя зоря засвітиться благородством, людяністю, шляхетністю українського характеру, носієм кращих рис якого був сам Олесь Гончар.

Письменник вірив у перемогу сили добра, у відродження духовності свого народу, в його непереможене прагнення до свободи. Його ім'я житиме в подальших поколіннях як символ любові до України, її народу, історії, мови, як заклик до соборності і високої духовності.

Ведуча: Олесь Гончар не був, а є! І сьогодні він – найвеличніша особистість нашого часу. Через сотні літ він буде нашим сучасником, бо це з його уст новітня Україна підхопила слова про рідну мову, про суверенітет, незалежність України, щастя народитися українцем. «Найвища цінність – краса вірності», – сказав він устами своїх героїв і сам був утіленням цієї краси і правди. Олесь Гончар з нами, ми любимо його, і навіть на нашу сльозу відгукується він тихим усміхом. Гляньте в небо України – в ньому Гончареві усміхнені птахи...

Читець: Були ви ніжними і злими,
Як хвилі славного Дніпра,
Прапороносцем одержимим
Святої правди і добра.

Любов і віра, й непоборність –
Одного кореня й стебла,
І Вашої душі соборність
Шевченкового джерела.
Сльоту, спекоту й завірюху
Зазнав наш рід з усіх доріг...
Собор душі і думки, й духу
Беріг нас вічно – і зберіг.

О. Богачук «Ви – є. Ви – і більш нічого не добавиш».

Музичний номер «Чом, чом, чом, земле моя»

сл. В. Лебедєвої, муз. Д. Січинського

<https://lib.if.ua/prof/?p=683>

Гудзик В.